Asiantuntijalausunto VNS 100/2018 vp Komission tiedonanto ’EU:n strateginen pitkän aikavälin visio vauraasta, modernista, kilpailukykyisestä ja ilmastoneutraalista taloudesta

22.1.2019

Jyri Seppälä, Markku Ollikainen ja Marita Laukkanen, Suomen ilmastopaneeli

Strategian tarkoitus

Komissio on antanut tiedonannon ’EU:n strateginen pitkän aikavälin visio vauraasta, modernista, kilpailukykyisestä ja ilmastoneutraalista taloudesta’ 28.11.2018. Sen tarkoitus on vahvistaa Euroopan johtavaa asemaa globaaleissa ilmastotoimissa ja esittää visio nettonollatilanteen saavuttamiseksi kasvihuonekaasupäästöissä vuoteen 2050 mennessä sosiaalisesti oikeudenmukaisella ja kustannustehokkaalla tavalla. Ehdotettu strategia ei kuitenkaan sisällä uusia politiikkaehdotuksia eikä siinä ehdoteta 2030 tavoitteiden muuttamista. Sen sijaan se asettaa suunnan EU:n energia- ja ilmastopolitiikalle ja kehystää EU:n pitkän aikavälin panoksen Pariisin sopimuksen lämpötilatavoitteiden saavuttamiseksi siten, että ne ovat linjassa YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa.

Suomen ilmastopaneeli näkee strategian erittäin tarpeellisena, sillä se avaa tarvittavan keskustelun päätöksentekijöiden ja kansalaisten välillä siitä kuinka EU:n tulisi asemoida itsensä ilmastonmuutoksen hillinnän edelläkävijänä vuoden 2050 aikajänteellä. Tämän pohjalta EU:n tulisi vuoteen 2020 mennessä toimittaa Pariisissa antamiensa lupausten mukaisesti riittävän kunniahimoinen pitkän aikavälin strategiansa YK:lle.

EU:n kasvihuonekaasupäästöjen vähennystavoitteen kunniahimo vuoteen 2050

Strategia piirtää kokonaiskuvan mahdollisuuksista mitä muutos vähähiiliseen maailmaan tuo EU:n asukkaille ja taloudelle, ja samalla kuvaa myös muutoksen edellyttämät haasteita konkreettisesti 8 päästövähennysskenaarion avulla.

Kaikkien skenaarioiden lähtökohta on vuodelle 2030 sovitut EU:n energia- ja ilmastopolitiikat ja –tavoitteet, mutta vain kaksi skenaariota päätyvät vuonna 2050 kasvihuonekaasupäästöjen nettonollatavoitteiseen, jota voidaan pitää Pariisin 1,5 –asteen lämpötilarajoittamisen näkökulmasta riittävän kunniahimoisena välitavoitteena. Tämän jälkeen edetään nettonegatiiviseen päästötilanteeseen, jossa ilmakehästä poistetaan enemmän kasvihuonekaasuja kuin sinne päästetään. *Suomen ilmastopaneeli katsoo, että ainoastaan nämä kaksi kunniahimoisinta skenaariota voi olla lähtökohtana EU:lle, mikäli EU aikoo säilyttää johtajuutensa kansainvälisessä ilmastopolitiikassa ja toimia muutenkin ilmastosopimusten lupausten mukaisesti.*

On tärkeää huomata, että EU:n strategissa käytetään sanaa ilmastoneutraali. Suomen ilmastopaneeli korostaa, että aina kun tätä termiä käytetään, niin sillä tarkoitetaan tilannetta, jossa kaikkien kasvihuonekaasupäästöjen ja nielujen summa on nolla. Suomessa samasta asiasta käytetään yleisesti termiä hiilineutraalius. EU:n strategian mukainen vuosisadan puolessa välissä saavutettava ilmastoneutraaliustavoite on etuajassa globaalia 1,5 –asteen lämpötilannousun tavoitteen vaatimusta, jossa maailman hiilidioksidipäästöjen ja niiden nielujen pitää nolla vuosisadan puolessa välissä (IPCC 2018). Globaalisti siis etenkin typpioksiduuli-, musta hiili- ja metaanipäästöjä syntyy edelleen lämmittäen ilmakehää, mutta EU:ssa eri kasvihuonekaasupäästöjen lämmittävä yhteisvaikutus on nollattu vuoteen 2050 mennessä, jonka jälkeen siirrytään nettonegatiiviseen päästövaikutukseen.

EU:n ilmastopolitiikan kunniahimo ei ole kuitenkaan automaattisesti taattu vuoden 2050 kasvihuonekaasupäästöjen nettonollapäästötavoitteella. Olennaista on myös se, että päästöjä pystytään leikkaamaan riittävän nopeasti matkalla nettonollapäästötilanteeseen. Nykyinen EU:n vuoden 2030 päästövähennystavoite, joka energiatehokuutta ja uustiutuvan energiaa koskevien direktiivien hyväksymisien jälkeen on nyt noin 45 % vuoden 1990 tasosta, ei ole nykytiedon mukaan riittävä. *Suomen ilmastopaneeli katsoo, että EU:n tulisi avata vuoden 2030 tavoitteen riittävyys nettonollapäästötavoitteen ja 1,5 asteen tavoitteen saavuttamisen näkökulmasta.* Näin varsinkin kun EU:n keskeiset ilmasto- ja energiatoimia ohjaavat säädökset tulevat uudelleentarkasteluun vuoteen 2023 mennessä.

Todettakoon, että joulukuussa 2018 kahdeksan suomalaisen puoleen tekemät linjaukset EU:n ja kotimaan päästövähennystavoitteista tukevat myös edellä esitettyä Suomen ilmastopaneelin näkemystä. Puolueiden mukaan vuoteen 2030 mennessä päästöjen tulisi pudota EU:ssa vähintään 55 prosenttia vuoteen 1990 verrattuna samalla kun EU tavoitteena on olla ilmastoneutraali 2050.

Päästövähennysten toteuttamisesta

Komissio esittää tiedonannossa hyvin kuinka nettonollapäästötavoitteeseen pääseminen edellyttää kaikkien eri yhteiskuntaryhmien mukaantuloa ja sitä, että kuluttajien valinnoilla ja arvoilla on suuri merkitys jatkossa. Komissio on listannut uusiutuvien energian ja sähköistymisen sekä energiatehokkuuden maksimaalisen hyödyntämisen ja puhtaan liikenteen lisäksi toimenpidealueita, joissa Suomella on erityisen hyvät mahdollisuudet pärjätä kansainvälisessä kilpailussa. Ilmastopaneeli huomauttaa myös, että komission huoli energiaintensiivisen teollisuuden kilpailukyvystä on liioiteltu viimeaikaisen, yritysten todellisiin tuotantopäätöksiin perustuvan tutkimuskirjallisuuden valossa (OECD 2018).

Suomi haluaa olla vuoteen 2025 kiertotalouden johtava maa maailmassa (Sitran koordinoima kiertotaloustiekartta 2016). Resurssitehokas teollisuus ja kiertotaloutta toteuttava yhteiskunta edistää olennaisella tavalla päästöttömyyttä samalla kun sen takaa myös kilpailukyvyn paremmalla kustannustehokkuudella. Suomalaiset ovat pitkällä energia-alan älyverkkojen rakentajina ja soveltajina. Ilmastokestävällä biotaloudella on erityisen suuri rooli mentäessä kohti vähähiilistä maailmaa.

Tiedonannossa tuodaan esiin, että maankäyttö, maankäytön muutokset ja metsätalous –sektorissa (LULUCF) nielun lisäksi jäljelle jääneiden päästöjen poistamiseen ja negatiivisten päästöjen synnyttämiseen on tulevaisuudessa käytössä hiilidioksidin talteenotto ja varastointi. Vielä tämä ratkaisu ei ole hintakilpailukykyinen, mikä korostaa myös osaltaan LULUCF-sektorin nielutilanteen säilyttämisen ja vahvistamisen merkitystä. Tiedonannon hahmottamissa nettonollapäästöpoluissa on lähtökohtana, että nielut pysyvät EU-tasolla käytännössä samana vuodesta 2005 vuoteen 2030, minkä jälkeen ne alkavat käytännössä kasvamaan mentäessä kohti vuosisadan puolta väliä ja sen jälkeen. EU:n ja sen jäsenmaiden näkökulmasta se tarkoittaa pelto- ja metsänielujen kasvattamista, negatiivisten maankäyttömuutosten vähentämistä ja eloperäisten maiden päästöjen hillintää. Suomen kannalta tämä merkitsee etenkin hakkuutarpeiden ja EU:n LULUCF-asetusten kautta tulevien velvoitteiden yhteensovittamista.

Ilmastoneutraaliin Eurooppaan siirtymisen talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Tiedonannossa tuodaan näkemys, että kunniahimoinen ilmastopolitiikka ei tapahdu itsestään vaan se vaatii runsaasti uusia investointeja vähähiilisyyttä edistäviin toimintoihin. Komission arvio on, että vuotuinen lisäinvestointiarvio on noin 80-175 miljardia euroa jos päästöissä tähdätään 85 % -vähennyksen vuonna 2050 vuoden 1990 tasosta. Määrä kaksinkertaistuu kun tavoitteena on kasvihuonekaasuneutraalius 2050. Arvioitaessa näiden investointien erojen kokonaisvaikutusta EU:n talouteen pitkällä tähtäyksellä tulee kustannuksia painottaa suhteessa syntyviin välittömiin hyötyihin (esim. parantuneet terveysvaikutukset) ja uusiin liiketoimintoihin sekä siihen, että investointien tekemättä jättäminen aiheuttaa jatkossa mahdollisesti suurempia kuluja. Suomen ilmastopaneeli katsoo, että tulevaisuuden talousvaikutukset riippuvat merkittävästi siitä, että investoinnit ja niitä tukeva tutkimus- ja tuotekehitystyö osataan toteuttaa talouskasvua tukevalla tavalla. Keskeisiksi kysymyksiksi nousevat hyvin suunniteltu, ilmastotoimia edistävä tuki- ja veropolitiikka.

Millaiseksi sosiaalisen vaikutuksen muodostuvat riippuu monista toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Ilmastopolitiikan alan laajetessa energiasektorin ulkopuolelle se koskettaa yhä enemmän ihmisten henkilökohtaisia valintoja. Samalla eri toimien hyväksyttävyys sekä tulonjaollinen ja alueellinen vaikutus nousevat yhä keskeisemmäksi. Verotusta tukemaan voidaan tarvita eriarvoisuutta tasoittavia instrumentteja, kuten tulonsiirtoja. *Ilmastopaneeli katsoo, että näiltä osin tiedonanto jää valitettavan alustavalle tasolle.*

Talous- ja sosiaalisten vaikutusten muotoutuminen riippuu viime kädessä siitä, että kuinka välttämätön muutos toteutetaan ja kuinka pysytään kasvattamaan muutokseen tarvittavaa osaamista yhteiskunnan eri osa-alueilla. *Suomen ilmastopaneeli näkee, että tiedonannon linjaukset päästövähennysten yhteydessä sovellettavista periaatteista ovat kannatettavia (kilpailukykyinen, kattava, sosiaalisesti oikeudenmukainen, alueelliset eriarvoisuudet huomioon ottava, kestävän kehityksen tavoitteiden mukainen).*

Viitteet:

OECD (2018). The joint impact of the European Union emissions trading system on the carbon emissions and economic performance. OECD Economics Department Working Paper 1515/2018.

Sitra 2016. Kierrolla kärkeen. Suomen tiekartta kiertotalouden 2016-2025. Sitran selvityksiä 117.

Muotoiltu: suomi